

Geschiedenis van een toegepaste theologie

Op de Wereldbijeenkomst kreeg onze voorzitter, Jo Hanssens, een kwartier tijd om de evolutie in kaart te brengen van de 'theologische praktijk' in de nu al meer dan 60 jaar lange geschiedenis van Pax Christi.

Een eerste periode: een theologie van de verzoening

Pax Christi is ontstaan op het einde van de Tweede Wereldoorlog. Aan de oorsprong bevinden zich twee figuren: Marthe Dortel-Claudot en Pierre-Marie Théas. Beiden hebben het evangelie beleefd als een uitnodiging tot verzoening met de vijand van toen. Beiden woonden op dat ogenblik in het Zuidwesten van Frankrijk.

“Vader, vergeef het hun.” Dat woord van Jezus bracht Marthe ertoe te beginnen met een gebedsgroep met een heel specifieke bedoeling: de verzoening met het Duitse volk. Pierre-Marie Théas, bisschop van Montauban had tijdens de oorlog een groot aantal joden geholpen en daarbij zijn eigen leven op het spel gezet. Gevangen genomen door de nazi's mediteerde hij over het woord van Jezus “Bemin uw vijanden”. Hij bleef met overtuiging bidden: “Vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven aan onze schuldenaren.”

Op 11 maart 1945 kon Marthe Dortel-Claudot Pierre-Marie Théas ontmoeten, die juist voor het einde van de oorlog vrij kwam. Toen Marthe bij hem binnenkwam zei hij: “Het is de heilige Geest die u naar hier gestuurd heeft”. Op 13 maart keerde Marthe naar huis terug, in Agen. Pax Christi was geboren. Enkele weken later schreef Théas in een eerste rondschrijven, Pasen 1945: “Het evangelie, dat is onze leefregel.”

Begin 1948 kon mgr. Théas naar Kevelaer gaan, in de buurt van Aken. Hij trok erheen met open armen, terwijl hij zelf om vergeving vroeg aan het Duitse volk voor de gruweldaden die de Fransen in de loop van de geschiedenis tegen de Duitsers hadden begaan.

Welke theologie steekt achter deze feiten?

Christus staat aan de oorsprong van de keuze voor verzoening. Hij heeft geen kwaad met kwaad beantwoord, maar met goedheid. Als leerlingen van Jezus Christus zijn de stichters van Pax Christi in zijn spoor gelopen. In het leven van Jezus heeft God getoond dat het kwaad dat we bedrijven geen einde stelt aan zijn liefde. God heeft dit getoond door Jezus, die zich in een onvoorwaardelijke liefde gegeven heeft tot het einde, op te wekken uit de dood: hij

“God heeft zich in Christus met de wereld verzoend” (2 Korintiërs 5). God heeft de eerste stap gezet in dit verzoeningswerk. Een van de mooiste namen van God is deze: “Hij die verzoent”. En Jezus van Nazaret is voor ons geworden “Christus, onze verzoening”. De icoon van de Verzoening drukt dit sprekend uit. De Geest van God en van Jezus Christus is een Geest van verzoening, altijd en overal.

Tweede periode. Een theologie die de onvervangbare waardigheid van elk menselijk wezen promoot.

De verzoeningsinitiatieven tijdens de eerste periode van Pax Christi hebben mede geleid tot een nieuwe situatie in Europa, om te beginnen in West-Europa. Na 1950 heeft Mgr. Maurice Feltin van Parijs, benoemd tot internationaal voorzitter, zich ingezet voor de verdere ontwikkeling van het werk van Pax Christi. Hij schonk de beweging een basisprogramma:

bidden, studeren en actie voeren voor de vrede. De toenmalige apostolische nuntius in Parijs, mgr. Roncalli, volgde van heel dichtbij de ontwikkeling van de jonge Pax Christi beweging.

Diezelfde kardinaal Roncalli heeft, toen hij tot paus werd gekozen, vrij vlug het initiatief genomen voor een nieuw concilie, Vaticanum II. Enkele weken voor zijn dood schonk hij de wereld zijn testament: de encycliek "Pacem in terris". Het was op Witte Donderdag 1963. Daarin schrijft Johannes XXIII dat de echte vrede op vier onmisbare pijlers rust: waarheid, vrijheid, gerechtigheid en liefde. De eerbied voor de mensenrechten en de onvervangbare waardigheid van elk menselijk wezen staan in het hart van de vredesopbouw. Datzelfde jaar nog heeft Pax Christi deze encycliek tot haar 'charter' gemaakt.

Karakteristieken van de toegepaste theologie in deze tweede periode?

De waarheid, de vrijheid, de gerechtigheid en de liefde zijn domeinen die tot het vredeswerk behoren, en tot het heilswerk voor de hele mensheid. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) wordt **gezien als** een belangrijke etappe in de geschiedenis van de mensheid. Niet alleen een andere theologie, ook een andere ecclesiologie is geboren.

God is de bevrijder van de armen. Hij komt op voor vluchtelingen, verdrukten, weduwen en wezen. God is trouw, rechtvaardig, barmhartig en liefdevol. Bij het overwegen van de Bijbel en de tekenen van de tijd ontdekken we opnieuw hoe Jezus Christus zelf mag genoemd worden: "waarheid, vrijheid, gerechtigheid en liefde". Deze Godsopenbaring in Jezus Christus wordt bevestigd door het engagement van vredesstichters die overal ter wereld leven volgens de zaligsprekingen, en dit zowel binnen als buiten de Kerk.

Derde periode: een theologie van de geweldloosheid en de kwetsbaarheid van onze menselijke conditie.

Pax Christi heeft zich ook herkend in de constitutie "Gaudium et spes" van het 2^e Vatikaans Concilie (1965). Gewetensbezwaarden die legerdienst weigerden werden opnieuw – voor het eerst sinds de 4^e eeuw – erkend door de officiële Kerk. Deze ommekeer werd op 26 oktober laatstleden nog bevestigd met de zaligverklaring van Franz Jägerstätter, een Oostenrijker die weigerde dienst te doen in het leger van Hitler en dit met zijn leven heeft betaald.

Sinds "Gaudium et Spes" heeft Pax Christi zich erg ingezet om te maken dat de theorie van de 'rechtvaardige oorlog' zou vervangen worden door de theorie van de 'rechtvaardige vrede' en een daaruit voortvloeiende eerbied voor het internationaal recht. De encycliek "Populorum Progressio" van 1967 verkondigde in dezelfde lijn: "De ontwikkeling van de volkeren is de nieuwe naam voor vrede". Pax Christi heeft deze benadering altijd gesteund en verdedigd dat de volkeren zich moeten kunnen ontwikkelen zonder overheersing vanwege buitenlandse machten.

Pax Christi heeft hiervoor nooit gewapende revoluties verheerlijkt, maar altijd geweldloze revoluties aangemoedigd. De benadering van Mahatma Gandhi, van Martin Luther King, van dom Helder Camara en van vele anderen is een onmisbare prioriteit geworden. Bij de 50^e verjaardag van Pax Christi in Assisi (1995) hebben we deze voorkeursoptie voor de actieve geweldloosheid in de geest van het evangelie bevestigd.

Vandaag vinden de leden van het Pax Christi netwerk over de hele wereld in hun geloof een eerste bron voor het beoefenen van de actieve geweldloosheid, waarbij ze zowel de kwetsbaarheid als de schoonheid van de menselijke conditie erkennen.

Karakteristieken van deze theologie van de actieve geweldloosheid

We hebben te maken met een theologie die zich voedt aan een nieuwe lezing van de weg die Jezus van Nazaret is gegaan, zoals beschreven in de evangelies, o.a. in het oudste evangelie, dat van Marcus. Daarin ontdekken we hoe God zich in Jezus geopenbaard heeft als de Geweldloze bij uitstek.

De theologie die de geweldloosheid in het Nieuwe Testament herontdekt, kent natuurlijk de premissen van de moderne ideologieën zoals het marxisme en het neoliberalisme. De originaliteit van deze nieuwe benadering van het evangelie komt duidelijk naar voren: in het absolute respect voor de menselijke persoon, in de keuze om zijn eigen leven te geven i.p.v. iemand anders het leven te ontnemen, in de liefde voor de vijand en in het vertrouwen op God, die bron is van gerechtigheid, vrede en verzoening.

Deze theologie van de geweldloosheid leidt ook tot een nieuwe benadering van andere godsdiensten in de wereld. De geweldloosheid is duidelijk niet het monopolie van de christenen. Ieder mens kan zich laten leiden door deze geest van de geweldloosheid en kan de methoden en strategieën ervan leren. Deze benadering opent ons ook voor het respect voor het geheel van de schepping. De verzoening met de schepping en de consequente zorg voor die schepping maakt ten volle deel uit van de theologie van de geweldloosheid, van de kwetsbaarheid en ook van de schoonheid van onze menselijke conditie.